

N:o 44.

Ank. till Riksd. kansli den 15 april 1904, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel, dels ock två med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Genom proposition, n:o 43, af den 29 januari 1904, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

1 §.

En hvar, som för egen eller annans räkning idkar handel med konstgjorda gödselmedel, vare, ehvad sådant af köparen påfordras eller icke, pliktig att, senast då varan till köparen levereras, aflämna ett af säljaren underskrifvet garantibevis, innehållande köparens namn, den försålda varans myckenhet och benämning, det i 2 § ömförmälda märke samt uppgift om varans halt af värdebestämmande ämnen.

Närmare föreskrifter, huru halten af värdebestämmande ämnen skall angifvas, så ock angående garantibevisets affattning i öfrigt meddelas af Konungen.

2 §.

Försäljes gödselmedlet i säck, kärl eller annan fast förpackning, låte säljaren å förpackningen anbringa ett lätt i ögonen fallande märke, i korthet angifvande säljarens samt varans namn äfvensom varans halt af värdebestämmande ämnen. Detta märke skall upptagas jämväl i räkning, som å varan utfärdas.

3 §.

Benämning, hvarunder vara i garantibevis angifves, må ej vara vilseledande i afseende å varans beskaffenhet och ursprung.

4 §.

Underlåter säljare af konstgjorda gödselmedel att till köparen aflämna garantibevis, som i 1 § sägs, eller att iakttaga hvad enligt 2 § honom åligger, straffes med böter högst ettusen kronor.

5 §.

Finnas de angående såld varas beskaffenhet i garantibeviset lämnade uppgifter vara oriktiga eller har säljare låtit öfverträdelse af hvad i 3 § är stadgadt komma sig till last, straffes säljaren med böter från och med tjugufem till och med tvåtusen kronor, där ej förbrytelsen är i allmänna strafflagen med straff belagd.

Uppgift om varans beskaffenhet skall ej anses oriktig, där ej afvikelsen från garantibeviset öfverstiger af Konungen fastställt analys spelrum.

6 §.

Förbrytelser mot denna lag åtalas vid allmän underrätt i den ort, där säljaren idkar sin rörelse. Sådant åtal må af allmän åklagare utföras.

7 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Har allmän åklagare åtalet utfört, tage dock han två tredjedelar af böterna; finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

8 §.

Öfverenskomma säljare och köpare, att betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla, eller understiger vikten af försåldt varuparti tjugufem kilogram, vare säljaren ej skyldig att öfverlämna garantibevis eller att iakttaga hvad i 2 § stadgas.

9 §.

Konstgjorda gödselmedel må till riket införas endast af den, som tillverkar eller idkar handel med dylika varor, och må förty gödselmedel, som till riket ankomma, icke från tullverket utlämnas, med mindre mottagaren genom intyg af registreringsmyndighet eller af trovärdige män styrker sig tillverka eller idka handel med sådan vara. Då sådan från utrikes ort ankommen vara af mottagaren till annan utlämnas, åligger den förre lika skyldighet med säljare.

10 §.

Med konstgjordt gödselmedel förstås i denna lag hvarje till gödsling afsedd tekniskt behandlad vara, ändå att den endast underkastats förmalning eller motsvarande behandling, såsom råa kalialter, perugvano samt råstampadt benmjöl. Å pudrett eller å kalk, mærgel eller dylika jordförbättringsmedel hafva bestämmelserna i denna lag ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1905.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling förehaft två inom Andra Kammaren afgifna motioner, n:o 202, af herr *C. J. Jakobson* och n:o 225, af herr *H. Öhngren*, båda åsyftande vissa ändringar i det uti propositionen framlagda lagförslaget.

I motionen n:o 202 har sålunda föreslagits, att Riksdagen behagade antaga det i nådiga propositionen n:o 43 framlagda förslaget till lag

angående handel med konstgjorda gödselmedel med följande tillägg eller förändringar:

i § 1: Uttrycket »idkar handel med konstgjorda gödselmedel» förändras till »idkar handel med superfosfat eller blandningar af konstgjorda gödselmedel».

i § 2: Förändras uttrycket »försäljes gödselmedlet» till »försäljes sådant gödselmedel, som i § 1 säges».

Till § 5 fogas följande tillägg: »Säljaren ansvarar för varans beskaffenhet och halt, enligt märket och garantibeviset, intill dess den på föreskrifvet sätt proftagits och därefter expedierats».

I § 8 insättes efter orden »vara vid undersökning befinnas innehålla» följande: »hvilket är tillåtet endast i fråga om importerade kalialter, thomasfosfat, benmjöl och salpeter, men ej i fråga om i § 1 omnämnda artiklar».

Motionen n:o 225 utmynnar i förslag därom, att Riksdagen måtte besluta följande förändring af § 9 uti förenämnda lagförslag:

§ 9.

Konstgjorda gödselmedel må till riket införas endast af registrerade landtmannaföreningar eller förbund, tillverkare eller den, som idkar handel med dylika varor. — — — — —

Rörande motiveringen för de i motionerna gjorda framställningarna tillåter sig utskottet att till motionerna hänvisa.

Vid 1902 års riksdag förelåg till behandling en af Kungl. Maj:t aflåten proposition, däri Kungl. Maj:t förklarade sig vilja inhämta Riksdagens yttrande öfver ett i propositionen framlagdt förslag till förordning angående handel med konstgjorda gödselmedel. Det sålunda begärda yttrandet kom emellertid ej till stånd af den anledning, att Riksdagen ansåg vissa i propositionen ifrågasatta stadganden vara af den beskaffenhet, att de icke lagligen kunde åvägbringas i annan ordning än den för stiftande af allmän civillag

föreskrifna. Riksdagen, som på denna grund fann sig förhindrad att afgifva det ifrågasatta yttrandet, beslöt i stället aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, däri Riksdagen, under hänvisning därtill, att behof af lagstiftning i ämnet syntes vara för handen, anhöll, det täcktes Kungl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel. Den proposition, som nu föreligger, utgör svaret på denna Riksdagens framställning.

Det lagförslag, som i propositionen innehålles, har såsom hufvudprincip uppställt ovillkorlig skyldighet för den, som för egen eller annans räkning idkar handel med konstgjorda gödselmedel, att vidtaga åtskilliga åtgärder till köparens skyddande emot förfalskad och underhållig vara. I sådant afseende har säljaren ålagts att till köparen aflämna garantibevis med uppgift, bland annat, om varans benämning och dess halt af värdebestämmande ämnen, och därjämte har föreskrifvits skyldighet för säljaren att, då försäljning af konstgjorda gödselmedel sker i fast förpackning, å förpackningen anbringa ett märke, angifvande säljarens namn jämte förutnämnda uppgifter.

Från dessa skyldigheter har emellertid säljare befriats dels i fråga om försäljning af varuparti, understigande tjugufem kilogram, dels för det fall att med köparen träffats öfverenskommelse, att betalning för varan skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla.

Underlåtenhet från säljarens sida att fullgöra hvad honom i förnämnda hänseenden åligger har i lagförslaget belagts med sträng bötespåföljd (5—1,000 kronor), och sådant straff, än mera skärpt, har stadgats jämväl för meddelande i garantibevis af oriktiga uppgifter angående varas beskaffenhet samt för sådan benämning å varan, som i afseende å dess beskaffenhet och ursprung är vilseledande. Förseelser emot den föreslagna lagen hafva därjämte ställts under allmänt åtal. Slutligen har i lagförslaget stadgats förbud för annan än den, som tillverkar eller idkar handel med konstgjorda gödselmedel, att hit till riket införa dylik vara.

Såsom framgår af den nu lämnade redogörelsen för lagförslagets hufvudsakliga innehåll, betecknar den ifrågasatta lagstiftningen ett väsentligt ingrepp i den hittillsvarande handelsfriheten på ifrågavarande område. De garantier, medelst hvilka förslaget afser att skydda köpare emot förfalskad och underhållig vara, pålägga säljaren afsevärdt ökad besvär och utsätta honom tillika för ganska betydlig risk, i händelse han i ena eller andra hänseendet skulle låta försummelse komma sig till last. Det säger sig själft, att de sålunda föreslagna anordningarna

äro ägnade att i väsentlig mån försvåra handeln med konstgjorda gödselmedel och därmed också förorsaka stegring af priset på dylik vara. Vid sådant förhållande måste det efter utskottets mening noga pröfvas, huruvida de fördelar, som af lagförslagets antagande kunna vara att förvänta, verkligen uppväga ofvan angifna olägenheter.

Syftet med lagförslaget är ju att förhindra försäljning af förfalskade eller underhaltiga konstgjorda gödselmedel, och den första frågan blir alltså, huruvida den föreslagna lagstiftningen kan antagas innebära effektivt skydd i ifrågavarande hänseende. Såvidt utskottet kan finna, är detta ej fallet. Enligt lagförslaget tillkommer det köparen eller åklagaren att bevisa, det säljaren i ena eller andra hänseendet brutit emot lagens föreskrifter, så att antingen intet garantibevis aflämnats eller varans halt af värdebestämmande ämnen icke motsvarar garantibevisets uppgifter. Det ligger i öppen dag, att det skall vara förenadt med betydande svårigheter, ja, ofta rent af omöjligt att förebringa full bevisning om säljarens underlåtenhet att aflämna garantibevis, och merendels skulle säljaren kunna freda sig genom ett naket påstående, att garantibeviset blifvit till köparen afsändt. Särskildt för samvetslösa säljare, sålunda dem, hvilka lagen i främsta rummet vore afsedd att träffa, skulle alltså äfven efter lagförslagets antagande möjlighet stå öppen att kringgå grundbestämmelsen i lagförslaget, och därmed vore ock lagstiftningens effektivitet upphäfd. För att råda bot för nu angifna, efter utskottets förmenande, högst betänkliga brist i lagförslaget, har inom utskottet ifrågasatts, att man för nu afsedda fall skulle pålägga säljaren förpliktelse att bevisa, det han behörigen fullgjort föreskriften om garantibevisets aflämnande. Emot en sådan anordning möta emellertid enligt utskottets tanke afsevärda betänkligheter. Först och främst vore den ett frångående af den allmänna principen om bevisskyldighet i brottmål. Vidare skulle den göra det för säljaren nödvändigt att samla och under två år bevara alla intyg om aflämnande af garantibevis, därest han ej ville utsätta sig för risken att oförskylt drabbas af ansvar för förseelse. Säkerligen skulle ock ofta däraf föranledas trakasserier och obehag, hvilket naturligtvis i sin ordning komme att minska benägenheten att, utan ansenlig vinst och sålunda varans ytterligare fördyrande, idka handel med konstgjorda gödselmedel.

Utskottet ser sig ej heller i stånd att afgifva något förslag, hvarigenom ofvan angifna brist i lagförslaget skulle kunna på ett lämpligt sätt undanröjas, utan att däraf komme att uppstå andra principiella och praktiska betänkligheter.

Hvad lagförslaget i öfrigt vidkommer, synas äfven däremot väsentliga erinringar kunna göras. Den i 2 § förekommande bestämmelsen om märkes anbringande skulle sålunda föranleda stora olägenheter i sådana fall, då varan ginge genom flere mellanhänder, innan densamma komme förbrukaren till handa. För att ikläda sig ansvar för varuhalten af värdebestämmande ämnen måste ju hvarje mellanhand ombesörja analysering af varan, därest han ej ville utsätta sig för obestämd risk, och detta komme naturligtvis att förorsaka både dröjsmål med leveransen och stora kostnader.

Det lär ej vara ovanligt, att en grosshandlare pr järnväg eller ångbåt mottager ett större parti, som på förhand till stor del är försåldt åt olika kunder, till hvilka det distribueras direkt från järnvägs-vagn eller ångbåt. Om lagförslaget antoges, läte detta sig ej vidare göra, när han, äfven om han själf erhållit garantibevis, måste för de olika partierna utfärda nya garantibevis och märka de omslag, hvori dessa partier förvarades. Enahanda skulle dessutom förhållandet blifva emellan handlanden i småstaden eller å järnvägsstationen och dennes kunder, vare sig dessa vore landtmän eller till äfventyrs landthandlare, hvilka senare i så fall finge för fjärde gången utfärda garantibevis för och märka samma vara.

Lagförslagets bestämmelser om forum i mål angående förseelser emot de i förslaget meddelade föreskrifter innebära, såsom synes, afvikelse ifrån vår lagstiftnings allmänna principer om laga domstol i brottmål. Redan detta förhållande är ägnadt att ingifva betänkligheter, desto mera som prorogationsrätt i brottmål i allmänhet ej medgifves, och därtill kommer, att lagförslagets bestämmelser lämna rum för tvekan om forum i vissa fall. Understundom kan t. ex. en säljare idka affär på flera olika orter, sälja genom agenter eller hafva, jämte en hufvudaffär, flere filialer, och det blefve för dylika händelser ofta svårt att afgöra, hvar säljaren skulle anses idka sin rörelse. Genom att förlägga rättegången angående förseelser emot ifrågavarande lagförslag till säljarens forum skulle för öfrigt uppstå praktiska olägenheter i de fall, då köparen vore mycket aflägsset boende. Äfven detta förhållande skulle efter utskottets tanke bidra att göra lagens tillämpning mindre effektiv.

Slutligen må erinras, att det i förslaget stadgade förbud för andra än dem, som tillverka eller idka handel med konstgjorda gödselmedel att hit i riket införa dylika varor skulle, såsom herr Öhngren i sin motion framhållit, öfver höfvan inskränka friheten för landtmannaföreningar att tillgodose sina medlemmars behof af sådana varor och därigenom göra

jordbrukarne i hög grad beroende af de prissättningar, som dessa fabriker och handlande kunde finna för godt fastställa.

De betänkligheter, som, enligt hvad ofvan sagts, kunna anföras emot det i propositionen innefattade lagförslaget, äro efter utskottets åsikt af så väsentlig betydelse, att utskottet ej kan tillråda förslagets antagande. Utskottet håller ock före, att det för syftets vinnande — att så vidt möjligt förhindra handel med förfalskade och underhaltiga gödselmedel — är bättre att genom upplysning skärpa vakenheten hos allmänheten samt genom praktiska åtgärder bereda värn emot missbruk af den hittillsvarande friheten, än att införa en lagstiftning, som komme att lägga tunga band på den enskilda handelsfriheten, utan att medföra effektivt skydd emot därutinnan till äfventyrs ännu rådande missförhållanden. I detta sammanhang vill utskottet särskildt påpeka, att under de senare åren i vidsträckt omfång och till stort antal inom skilda delar af landet bildats landtmannaföreningar för inköp af vederbörligen analyserade och kontrollerade foder- och gödselämnen. Kommer denna rörelse, såsom antagligt är, att fortfara och spridas till allt vidare bygder, lär på denna väg vinnas erforderlig säkerhet mot spridande af förfalskade eller underhaltiga gödselämnen på ett vida enklare och naturligare sätt än genom de föreslagna lagbestämmelserna.

Utskottet, som med denna uppfattning om det i propositionen framlagda lagförslag icke finner sig böra ingå i närmare yttrande angående de i ämnet väckta motioner, hvilka allenast afse detaljändringar i lagförslaget, får på grund af det anförda alltså hemställa,

1:o att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas;

2:o att motionen n:o 202 icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

3:o att motionen n:r 225 ej heller må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 8 april 1904.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Zetterstrand, A. Olsson, Wiklund, Staaff* och *E. Persson*:

»Då, på grund af hvad i denna fråga vid föregående riksdagar förekommit, behof af lagstiftning i förevarande ämne synes vara för handen, hafva vi, i hufvudsak anslutande oss till det föreliggande förslaget, sökt att genom åvägabringande af vissa ändringar i detsamma undanröja en del af de anmärkningar, som mot förslaget blifvit framställda.

Sålunda hafva vi föreslagit, att det i 2 § omförmälda märke ej skulle behöfva åsättas vid hvarje varuförsäljning eller innehålla alla de uppgifter, som i §:en stadgades, utan att säljare endast hade att tillse, att å förpackningen förefunnes ett märke, hvarigenom varan identifierades. Vidare hafva vi föreslagit, att de ovanligt höga bötesbeloppen i 4 och 5 §§ af förslaget måtte säukas, att förbrytelser mot lagen skulle åtalas vid vanligt brottmålsforum, att allmän åklagare ej utan målsägandes angifvelse skulle vara berättigad att väcka åtal för öfverträdelse af lagen, att, såsom följd häraf, ej någon åklagareandel i böterna skulle ifrågakomma samt att ej endast handelsidkare utan äfven registrerade landtmannaföreningar skulle äga att importera konstgjorda gödselmedel.

Jämte det vi instämna i utskottets hemställan om afslag å herr Jakobsons motion n:o 202, få vi alltså hemställa, att Riksdagen, under förklaring, att det i förevarande Kungl. proposition intagna lagförslaget ej kunnat i oförändrad form antagas, måtte i anledning af sagda proposition samt herr Öhngrens i ämnet väckta motion n:o 225 för sin del antaga följande

Lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

1 §.

En hvar, som för egen eller annans räkning idkar handel med konstgjorda gödselmedel, vare, ehvad sådant af köparen påfordras eller icke, pliktig att, senast då varan till köparen levereras, aflämna ett af säljaren underskrifvet garantibevis, innehållande köparens namn, den försälda varans myckenhet och benämning, det i 2 § omförmälda märke samt uppgift om varans halt af värdebestämmande ämnen.

Närmare föreskrifter, huru halten af värdebestämmande ämnen skall angifvas, så ock angående garantibeviset affattning i öfrigt meddelas af Konungen.

2 §.

Försäljes gödselmedlet i säck, kärl eller annan fast förpackning, *åligge det säljaren att tillse*, att å förpackningen *finnes* ett lätt i ögonen fallande *märke*. Detta märke skall upptagas jämväl i räkning, som å varan utfärdas.

3 §.

Benämning, hvarunder vara i garantibevis angifves, må ej vara vilseledande i afseende å varans beskaffenhet och ursprung.

4 §.

Underlåter säljare af konstgjorda gödselmedel att till köparen aflämna garantibevis, som i 1 § sägs, eller att iakttaga hvad enligt 2 § honom åligger, straffes med böter *från och med tio till och med ett hundra kronor*.

5 §.

Finnas de angående såld varas beskaffenhet i garantibeviset lämnade uppgifter vara oriktiga eller har säljare låtit öfverträdelse af hvad i 3 § är stadgadt komma sig till last, straffes säljaren, där ej förbrytelsen är i allmänna strafflagen med straff belagd, *med böter från och med tjugufem till och med fem hundra kronor*.

Uppgift om varans beskaffenhet skall ej anses oriktig, där ej afvikelsen från garantibeviset öfverstiger af Konungen fastställt analys spelrum.

6 §.

Förbrytelser mot denna lag åtalas *vid allmän underrätt*. Sådan förbrytelse må ej af allmän åklagare åtalas, *där ej brottet af målsägande till sådant åtal angifves*.

7 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till deras fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

8 §.

Öfverenskomma säljare och köpare, att betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla, eller understiger vikten af försåldt varuparti *ett hundra* kilogram, vare säljaren ej skyldig att öfverlämna garantibevis eller att iakttaga hvad i 2 § stadgas.

9 §.

Konstgjorda gödselmedel må till riket införas endast af den, som tillverkar eller idkar handel med dylika varor, och må förty gödselmedel, som till riket ankomma, icke från tullverket utlämnas, med mindre mottagaren genom intyg af registreringsmyndighet eller af trovärdige män styrker sig tillverka eller idka handel med sådan vara. Då sådan från utrikes ort ankommen vara af mottagaren till annan utlämnas, åligger den förre lika skyldighet med säljare.

Hvad nu är stadgadt skall dock ej utgöra hinder för registrerad förening för ekonomisk verksamhet, hvilken ej idkar handel, att för medlemmars i föreningen räkning till riket införa dylika varor.

10 §.

Med konstgjordt gödselmedel förstås i denna lag hvarje till gödsling afsedd tekniskt behandlad vara, ändå att den endast underkastats förmalning eller motsvarande behandling, såsom råa kalialter, peru-guano samt råstampadt bennmjöl. Å pudrett eller å kalk, märgel eller dylika jordförbättringsmedel hafva bestämmelserna i denna lag ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1905.»

Herr *Lindhagen* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
